

Природнича галузь

ВИМОГИ

(з Державного стандарту початкової освіти)

до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з природничої галузі

1. Виявляє та описує очевидні зв'язки у природі; пояснює необхідність їх урахування у життєдіяльності людини.
2. Дбає про чистоту навколишнього світу, доглядає за рослинами і тваринами.
3. Наводить приклади використання винаходів людства в побуті.
4. Пояснює необхідність збереження природних ресурсів і намагається це робити.
5. Розрізняє проблеми в навколишньому світі, пов'язані з діяльністю людини.
6. Розуміє проблему в навколишньому світі; розмірковує, що відомо про цю проблему, як її розв'язати.
7. Знаходить спільні і відмінні ознаки об'єктів; групує об'єкти навколишнього світу за однією або кількома ознаками.
8. Пропонує різні способи використання об'єктів навколишнього світу.

Критерії сформованості характеристик за свідоцтвом досягнень

Розпізнає природні й рукотворні об'єкти, об'єкти неживої і живої природи, встановлює взаємозв'язки між ними.	
Сформовано	Формується
Учень може назвати кілька прикладів природних об'єктів (річка, гора, дерево) і рукотворних об'єктів (будинок, автомобіль, міст) та побачити їх в природі. Учень може назвати кілька прикладів неживої природи (каміння, вода) і живої природи (рослини, тварини) та пояснити в чому відмінність. Розрізняє та називає приклади дерев, кущів, трав'янистих рослин та розуміє відмінність між ними. Учень може пояснити, що дерева мають велику висоту, кущі мають середню висоту, а трав'янисті рослини зазвичай мають низький ріст. Відрізняє хвойні та листяні дерева, пояснює відмінність. Використовує формулювання: це...тому що.. так як та ін. Учень може назвати кілька прикладів дикорослих рослин і культурних рослин та з легкістю класифікує їх, пояснюючи відмінність.	Обирає із запропонованих варіантів правильний варіант, але сам не може назвати природні та рукотворні об'єкти та знайти їх в природному середовищі. Розпізнає на малюнках приклади неживої та живої природи, обирає правильний варіант відповіді з опорою на наочність, при цьому затрудняється пояснити, чим вони відрізняються. Самостійно не називає дикорослі та культурні рослини та не класифікує їх навіть з опорою на наочність. Плутає дерева, кущі та трав'янисті рослини, не завжди правильно називає, в чому їхня різниця, але може встановлювати відповідність після підказок учителя. Впізнає на ілюстраціях та фото дерева, кущі та трав'янисті рослини. Не завжди

Учень може назвати кілька прикладів дерев, кущів і трав'янистих рослин. Учень може назвати кілька прикладів листяних рослин (клен, дуб) і хвойних рослин (ялина, сосна). Учень може назвати кілька прикладів комах (метелик, бджола), павуків (павук, павучок), раків (рак, раковина), риб (карась, окунь), жаб (жаба, жаб'ячий тарілочник), птахів (синиця, горобець) і звірів (вовк, заєць) та може виділити основні ознаки, які допомагають розпізнати ці групи тварин (крила, антени, клешні, плавці, лапки, крила). Учень може назвати кілька прикладів свійських тварин (кіт, собака) і диких тварин (вовк, лисиця). Учень може пояснити, що свійські тварини живуть разом з людьми, а дикі тварини живуть у природі. Учень може визначити різницю між перелітними птахами (які летять на великі відстані влітку або взимку) і осілими птахами (які залишаються на своїй місцевості протягом року). Учень може спостерігати за птахами у своєму оточенні, описувати їхню поведінку	може пояснити, в чому основна відмінність між ними. Знає та називає декілька хвойних та листяних дерев. Розрізняє комах, павуків, риб, птахів, звірів та плазунів, але не називає їхні істотні ознаки. Відрізняє диких та свійських тварин та називає їхні відмінні та спільні риси, відповідаючи на додаткові питання вчителя. Може назвати птахів на малюнках та фото, але плутає перелітних та осілих, хоча може називати правильно, якщо вчитель буде задавати відповідні питання. Для засвоєння інформації потребує багаторазового повторення та практики. В перевірних роботах не може дати відповіді на запитання, що вимагають творчого продуктивного осмислення.
Називає і описує явища, які відбуваються в природі	
Сформовано	Формується
Учень може назвати різні природні явища, такі як дощ, вітер, блискавка, гроза, сонце, місяць, з власної ініціативи. Описує, що відбувається під час різних природних явищ: Учень може описати, що відбувається під час різних природних явищ, знає основні характеристики і наслідки цих явищ. Учень може описати етапи розвитку рослин, наприклад, від насіння до зрілого рослини, з використанням слів і відповідних ілюстрацій. Учень може описати процес перетворення води на пару, лід, сніг та утворення роси, інію, туману, дощу, паморозі, використовуючи відповідні терміни та приклади. Учень може пояснити, що відбувається з повітрям під час нагрівання та охолодження, розуміє зв'язок між зміною температури та розширенням чи стисканням повітря. Учень може розрізнити різні складники ґрунту, такі як пісок, глина, каміння, і описує їхні основні властивості та вплив на рослини та воду. Учень може розрізнити різні звуки за їхнім джерелом та гучністю, і розуміє, що джерело звуку може бути природним або штучним. Учень може розрізняти музикальні звуки, звуки мовлення та шуми, і розуміє їхню природу та роль у повсякденному житті.	Учень/учениця називає різні природні явища, такі як дощ, вітер, блискавка, гроза, сонце, місяць, коли бачить їх на малюнку чи зображенні, але не може описати, що відбувається під час різних природних явищ. Не може розказати основні етапи росту рослини або плутається в послідовності. Учень/учениця не може пояснити принцип перетворення води на пару, лід, сніг та утворення роси, інію, туману, дощу, паморозі, хоча знає на називає ці явища з незначними помилками. Не може пояснити зміни, які відбуваються з повітрям під час нагрівання та охолодження або робить це, отримуючи додаткову інформацію від вчителя та виконуючи завдання за алгоритмом. З допомогою вчителя здатен/здатна розрізнити складники ґрунту, такі як пісок, глина, каміння. Учень/учениця здатен/здатна розрізняти музикальні звуки, звуки мовлення та шуми за їх гучністю та джерелом походження.

Учень може пояснити, що люди можуть сприймати звуки по-різному через особливості слуху та індивідуальність кожної людини. Учень може описати, як виникають "сонячні зайчики" (світловий ефект на хмарах), та пояснює їхню причину. Учень може пояснити причину утворення тіні і знає, що тінь утворюється, коли об'єкт перекриває джерело світла. Учень може розрізняти об'єкти, які випромінюють світло (сонце, лампа), прозорі об'єкти (скло, вода) та непрозорі об'єкти (камінь, дерево). Учень може пояснити, що люди бачать світ завдяки світлу, яке відображається від об'єктів та потрапляє до наших очей, а сприйняття кольорів може варіюватися у різних людей. Учень може розповісти про наслідки та вплив різних природних явищ на оточуюче середовище та живі організми, наприклад, як гроза може впливати на дерева або як зміни клімату можуть впливати на живі організми.	Знає, що сприйняття звуків може варіюватися у різних людей. Не може пояснити, чому виникають «сонячні зайчики», принцип утворення тіні або робить це з допомогою вчителя. Не може пояснити як зміна клімату або природні явища впливають на живі організми. Виконує без значних помилок завдання репродуктивного характеру, які не вимагають творчого підходу.
Досліджує за інструкцією пропоновані об'єкти природи з використанням запропонованих приладів, описує з допомогою вчителя отриманий результат	
Сформовано	Формується
Вирішує, що він/вона хотів/хотіла б дослідити. Визначає, які органи чуття знадобляться для обраного дослідження. Пояснює, навіщо він/вона виконує певні дії, спостерігаючи за природними об'єктами/явищами або експериментуючи з ними. Передбачає, якого результату досліджень він/вона очікує. Висловлює здогад про ймовірний результат. Описує послідовність дій в експерименті/спостереженні. Добирає найпростіші матеріали та прилади, які можна застосувати. Проводить (самостійно або в групі) прості спостереження/досліди. Застосовує за потреби найпростіші матеріали та прилади, зокрема лінійку, лупу, терези, термометр. Записує результати дослідів (наприклад, у таблицю). Використовує інформацію з відомих та запропонованих іншими джерел (книги, фільми тощо). Визначає, якої інформації не вистачає для дослідження. Вказує на інформацію, яку не розуміє. Фіксує здобуту інформацію/дані словами, малюнками, символами, за допомогою цифрових аудіо-, відео-, фотопристроїв.	Може самостійно обрати об'єкт дослідження, але всі етапи проходить з підтримкою дорослих. При чому не може передбачити ймовірний результат дослідження та дібрати самостійно прилади та матеріали, які можуть знадобитися при дослідженні. При роботі в групі чи парі займає пасивну позицію та не відстоює свої припущення. За допомогою вчителя може визначити, якої інформації не вистачає для проведення дослідження. Фіксує результати досліджень на фото чи малюнку, але складання таблиці чи схеми викликає утруднення. Не завжди відрізняє достовірну інформацію від вигадок та не може самостійно знаходити підтвердження правдивості своїх припущень. Не звертається за допомогою до дорослих, щоб запитати про правдивість здобутої інформації.

Співвідносить об'єкти та явища живої і неживої природи з їхніми зображеннями/описами і навпаки. Вирізняє істотну інформацію про природу. На основі власного досвіду знаходить підтвердження правдивості відомостей про природу, висловлює свою думку про це. Запитує в дорослих про правдивість здобутої інформації.	
Орієнтується на місцевості за об'єктами природи	
Сформовано	Формується
Учень може ідентифікувати різні об'єкти природи, такі як дерева, квіти, трава, водойми, тощо, в їхньому місцевому середовищі. Учень може навести приклади різних об'єктів природи, які можна зустріти у своєму місцевому оточенні, наприклад, дерева, кущі, квіти, птахи, комахи, хмари, сонце тощо. Учень може пояснити, які ознаки допомагають розпізнати різні об'єкти природи, наприклад, форму, кольори, розмір, текстуру, звуки, запахи. Учень може описати своє оточення, використовуючи терміни, пов'язані з об'єктами природи, які він/вона бачить у своєму місцевому середовищі. Учень може здійснювати прості орієнтувальні дії, вказуючи на розташування об'єктів природи у своєму оточенні, наприклад, вказувати на дерево, що знаходиться поблизу, вказувати на напрямок, де можна знайти річку чи гору. Учень може розповісти про свої враження від природних об'єктів, що їх бачить, і висловити свої почуття стосовно них, наприклад, про те, що дерева красиві, квіти мають гарний аромат, а птахи співають гарно.	Учень може розпізнавати деякі основні об'єкти природи, такі як дерева, квіти, хмари, сонце. Застосовуючи зорове сприйняття, він може впізнавати їх за їхньою формою, кольором або розміром. Учень може визначати прості орієнтири в своєму місцевому середовищі, наприклад, велике дерево біля школи або озеро поблизу парку. Однак, він може помилятися у визначенні точної відстані до цих об'єктів або може заплутатися, якщо навколо є багато подібних об'єктів. Учень може застосовувати прості орієнтувальні поняття, такі як "справа" та "зліва", для орієнтації у просторі. Проте, він може плутатися у визначенні напрямку, особливо якщо є зміна перспективи або повороти. Учень може задавати запитання про об'єкти природи навколо нього і запитувати дорослих про них, наприклад, Втім, він може допускати типові помилки у запитаннях, наприклад, не уточнювати необхідні деталі чи використовувати неправильні терміни, щоб зорієнтуватися на місцевості.
Знаходить об'єкти на карті України (столицю України, Карпати, Крим, річку Дніпро, Чорне й Азовське моря)	
Сформовано	Формується
Учень може впізнавати та називати географічні об'єкти на карті України, такі як столиця України (Київ), Карпати, Крим, річка Дніпро, Чорне й Азовське моря. Учень може точно визначати розташування цих об'єктів на карті шляхом позначення їх належною міткою або вказівкою.	Учень може впізнавати та називати деякі географічні об'єкти на карті України, наприклад, столицю України (Київ). Учень може застосовувати базові знання для визначення розташування об'єктів на карті, наприклад, за допомогою кольорів або позначень.

Учень може пояснити, чому столиця України знаходиться в певному місці, наприклад, на березі річки Дніпро, а Карпати розташовані на заході країни. Учень може порівнювати розташування об'єктів на карті та в реальному світі, наприклад, розуміти, що Крим є півостровом, який оточений водою з трьох сторін. Учень може ставити запитання про географічні особливості об'єктів, наприклад, про клімат Карпат або місцевість, через яку протікає річка Дніпро.	Учень може спробувати знаходити Карпати або інші відомі об'єкти, але потребує допомоги та підказок вчителя. Учень може почати розуміти, що річка Дніпро протікає через територію України, але може потребувати додаткової інформації та пояснень. Учень може виявляти труднощі в розумінні інформації на карті та потребує більш детальних пояснень та візуальної підтримки.
Називає умови необхідні для життя організмів; наводить приклади природоохоронних заходів	
Сформовано	Формується
Учень визначає та називає основні умови, необхідні для життя організмів, такі як повітря, вода, їжа, простір для життя. Учень розуміє, що організми потребують певних умов для збереження свого життя та розвитку, наприклад, рослини потребують світла, води і поживних речовин для фотосинтезу. Учень вміє наводити конкретні приклади організмів, які живуть у різних середовищах, наприклад, рослини в лісі, тварини у воді, комахи на землі. Учень має здатність розуміти важливість природоохоронних заходів для збереження природного середовища. Учень може наводити приклади природоохоронних заходів, таких як відновлення лісів, захист водних ресурсів, вибірковий збір сміття тощо, та пояснювати їх значення для збереження природи.	Учень може назвати основні умови, необхідні для життя організмів, такі як повітря, вода, їжа, простір для життя. Учень може розуміти, що організми потребують цих умов для свого життя та розвитку, наприклад, рослини потребують світла, води та поживних речовин для росту і фотосинтезу, але називає їх, коли вчитель задає питання або дає підказку. Учень може наводити приклади організмів, які живуть у різних середовищах, розглядаючи ілюстрації чи таблиці, але сам навести приклади затруднюється. Розуміє, що природоохоронні заходи є важливими для збереження природного середовища, але пояснити важливість цих заходів та навести конкретні приклади таких заходів не може.

2 клас

Людина і природа

Програмовий зміст

- Повітря. Вода. Водойми рідного краю. Форми земної поверхні. Гірські породи. Ґрунт, його властивості і значення.
- Будова і різноманітність рослин. Умови вирощування рослин.
- Тварини дикі та свійські. Спостереження за тваринами.
- Земля та її форма. Обертання Землі. Рік. Місяць. Доба.
- Вплив Сонця на сезонні явища в природі
- Пори року та їх ознаки. Особливості життя рослин та тварин у різні пори року.
- Спостереження за добовими і сезонним змінами у природі. Охорона природи. Зв'язок людини і природи. Червона книга України.
- Рукотворні тіла та матеріали, їх властивості.
- Використання рукотворних матеріалів у побуті.
- Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини.

Очікувані результати

має уявлення про форму Землі, вплив Сонця на сезонні явища в природі, причини змін пір року;

називає пори року та відповідні їм місяці, явища в живій та неживій природі у різні пори року, умови вирощування рослин;

наводить приклади зв'язку людини і природи;

розпізнає зміни в живій та неживій природі; органи рослин; тварин різних груп;

розрізняє форми земної поверхні;

класифікує за певними ознаками рослини і тварин своєї місцевості, тіла неживої природи;

визначає мету дослідження, обирає послідовність дій і обладнання для його виконання;

виконує дослідницькі завдання: досліджує властивості повітря, води, ґрунту, гірські породи, рослини своєї місцевості; вимірює температуру повітря, води; спостерігає за тваринами, добовими і сезонними змінами у природі; визначає

суттєві ознаки об'єктів неживої та живої природи на основі проведених досліджень;

фіксує результати досліджень доступними способами і робить висновки;

дізнається про природу, використовуючи різні джерела інформації;

застосовує знання про природу в навчальних і життєвих ситуаціях;

наводить приклади виробів, які допомагають людині у побуті; розповідає про використання матеріалів на основі їх властивостей; знаходить інформацію про найважливіші винаходи людства, використовуючи різноманітні джерела;

робить висновок: природа потребує охорони;

бере посильну участь в природоохоронній діяльності.

Відповідає у свідоцтві характеристиці №2

Орієнтовна характеристика стану сформованості вмінь виконувати практичні роботи

(практичні роботи з картами, приладами, моделями та графічні роботи, допомогою яких перевіряється вміння інтерпретувати інформацію за допомогою моделі, малюнка, схеми тощо)

1. Обирає у найближчому оточенні те, що цікаво дослідити
2. Обирає та пояснює дії для дослідження об'єктів природи;
3. Визначає можливі результати спостережень/досліджень
4. Пропонує/обирає послідовність кроків під час спостереження/ експерименту
5. Досліджує обрані природні явища та об'єкти, використовуючи надані прилади, моделі
6. Описує, що нового дізнався, спостерігаючи та експериментуючи
7. Описує та пояснює те, про що дізнався; радіючи пізнанню нового, розуміє, що помилки є невід'ємною частиною пізнання
8. Знаходить інформацію про природу
9. Зображує інформацію про навколишній світ у вигляді малюнка, таблиці

Характеристика результату зі свідоцтва

2. Досліджує за інструкцією пропоновані об'єкти природи з використанням запропонованих приладів, описує з допомогою вчителя отриманий результат

Критерії сформованості

Рівнева оцінка об'єктивних результатів навчання учня/учениці	Характеристика рівня результатів навчання учня/учениці
Формується	Виконує спостереження за обраними або запропонованими природними явищами та об'єктами в супроводі вчителя, розпізнає навчальні моделі. Встановлює зв'язки між об'єктами і явищами природи з допомогою вчителя.
	Розуміє мету спостереження/дослідження, поставлену вчителем; виконує дії щодо спостереження за запропонованими природними явищами та об'єктами за наданим алгоритмом, проводить нескладні дослідження з допомогою дорослого; використовує навчальні моделі. Розуміє зв'язки між об'єктами і явищами природи після пояснення.
Сформовано	Розуміє та пояснює мету спостереження/дослідження, поставлену вчителем, передбачає можливі результати спостережень/досліджень; виконує спостереження за обраними або запропонованими природними явищами та об'єктами за загальним планом, проводить нескладні дослідження, створює навчальні моделі. Робить висновки із спостережень та досліджень у супроводі вчителя щодо зв'язків між об'єктами і явищами природи.
	Визначає мету спостережень/досліджень; визначає послідовність кроків під час спостереження/експерименту; обирає необхідні умови проведення дослідження; проводить спостереження за обраними або запропонованими природними явищами та об'єктами, проводить дослідження, створює навчальні моделі для дослідження явищ або об'єктів. Встановлює зв'язки між об'єктами і явищами природи; робить висновки із спостережень та досліджень разом з учителем або самостійно.

У свідоцтві характеристика під № 7-9

Громадянська та історична освітня галузі

ВИМОГИ

(із Державного стандарту початкової освіти)

до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з громадянської та історичної освітньої галузі

1. Описує послідовність етапів розвитку людини; намагається пояснити, як події пов'язані між собою
2. Розрізняє теперішнє, минуле і майбутнє (було - є - буде)
3. Орієнтується у близькому до місця проживання та освоєному людьми середовищі
4. Показує, як природа дає людям засоби до існування; описує зміни, які спостерігає у знайомому просторі, пов'язані з людською діяльністю
5. Досліджує об'єкти загального користування у своїй місцевості; дотримується правил поведінки під час гри, прогулянки і відпочинку
6. Пояснює, де може знайти потрібну інформацію; виявляє основний зміст джерела інформації; розпитує старших людей про минуле
7. Запитує про те, що зацікавило; знаходить відповіді на запитання; виокремлює в джерелі інформацію про відому особу/подію
8. Розрізняє казкові події та події минулого; висловлює припущення про правдивість інформації
9. Виокремлює незрозумілі слова і за допомогою дорослих встановлює їх зміст; придумує назву твору, що відображає його зміст
10. Розповідає про себе, свою родину та інших осіб
11. Висловлює свої вподобання; виокремлює фрази та/або дії, які вразили; обмірковує вплив своїх слів та/або дій на думку інших осіб
12. Описує себе, свій характер, захоплення, якими відрізняється від інших осіб
13. Пояснює свої обов'язки в сім'ї, школі; дотримується правил поведінки, що засвідчують повагу до інших осіб; звертається за допомогою до старших у разі, коли його або інших осіб ображають
14. Розпізнає вчинки і слова, які можуть підтримати або образити; поважає різноманітність, справедливо ставиться до інших осіб
15. Збирає інформацію та розповідає про свою родину, однокласників, Україну; пояснює, що означає бути членом родини, громади, класу; долучається до родинних і національних традицій, пояснює їх значення для себе
16. Пояснює важливість співпраці у групі; разом з іншими особами визначає послідовність виконання завдань; виконує різні ролі в групі
17. Домовляється з однокласниками про доброчесні правила взаємодії, дотримується досягнутих домовленостей, пояснює, чому це важливо
18. Розповідає про свої успіхи, успіхи класу, своєї родини; розповідає про свої проблеми, обирає варіанти їх розв'язання; долучається до корисних справ у родині, класі, школі
19. Розповідає про Україну як про свою Батьківщину, розпізнає державні символи України, шанобливо ставиться до них

Критерії сформованості характеристик за свідоцтвом досягнень

7. Називає свою адресу, країну, її столицю; розповідає/розпізнає про символи держави (прапор, герб, гімн, державна мова).

Сформовано	Формується
Називає свою адресу, включаючи назву населеного пункту, вулиці та номер будинку. Розповідає про свою країну, називає її назву та розташування на географічній карті. Пояснює, що прапор є символом держави і розповідає про його кольори та символіку. описує герб своєї країни, називає його елементи та значення. Співає частину державного гімну та пояснює його значення та історію. називає офіційну державну мову своєї країни та спілкується нею Розуміє, що символи держави є важливими для виявлення національної гордості та підтримки національного менталітету Дотримується поваги до символів держави, демонструючи правильне ставлення до них та шану до своєї країни.	Називає свою адресу, включаючи назву населеного пункту та вулиці з допомогою дорослих або не знає цих даних Не завжди може згадати назву країни або плутає її з назвою свого населеного пункту. Знає, як виглядає прапор України, але не може пояснити значення кольорові на ньому. Обирає серед зображень герб України, але не може пояснити історію його походження. Впізнає Гімн України, знає вибіркового слова та мелодію, хоча не завжди розуміє його значення та історію. Спілкується українською мовою, але не зрозуміє значення «державна мова». Не до кінця усвідомлює, що символи держави мають важливе значення.

8. Називає відомих українців; культурні і природні пам'ятки свого краю

Усвідомлює значення відомих українців як представників свого народу, які внесли вагомий внесок у розвиток країни і прославили її у світі. Розуміє, що культурні та природні пам'ятки є невід'ємною частиною національної спадщини, яку потрібно берегти і дбати про неї. Відчуває гордість за свій край та його культурну спадщину, виявляючи інтерес до вивчення і презентації цих пам'яток. демонструє повагу до відомих українців і пам'яток свого краю, розуміючи їх важливість для формування національної ідентичності та підтримки національного духу.	Знає видатних українців, які представляють свій народ та зробили великий внесок у розвиток країни і популяризацію її у світі, але має обмежені знання про їхню конкретну діяльність. розуміє, що культурні та природні пам'ятки є важливою частиною національної спадщини, але знання про них можуть бути обмеженими і недостатньо конкретними. Відчуває певну гордість за свій край та його культурну спадщину, але проявляє обмежений інтерес до вивчення і презентації цих пам'яток. Поважає відомих українців та пам'ятки свого краю, але не завжди повністю розуміє їх значення для формування національної ідентичності та підтримки національного духу.
--	---

9. Розповідає свої права і обов'язки в сім'ї, в школі, громадських місцях, наводить приклади; діє з повагою до прав інших

наводить приклади конкретних ситуацій, де він / вона дотримується своїх прав і обов'язків. Наприклад, допомагає батькам прибирати вдома, виконує свої шкільні обов'язки, дотримується правил безпеки на вулиці, допомагає старшим людям у громадських місцях. Діє з повагою до прав інших, розуміючи, що кожна людина має свої права і потребує поваги. Поважає думки і відчуття інших, не порушує їхні права, проявляє толерантність і розуміння. розуміє важливість взаємовідносин на основі прав і обов'язків, вміє розв'язувати конфлікти мирним шляхом і домовлятися з іншими людьми.	Розпізнає на ілюстраціях та сюжетних малюнках, які показано права дитини, але не завжди може пояснити, що вони означають. Не завжди розуміє і дотримується своїх обов'язків та не допомагає старшим людям. Розуміє, що люди мають рівні права, але не завжди поважає думки та почуття інших та не проявляє толерантного ставлення до оточуючих. Не вирішує конфлікти мирним шляхом, часто не може домовитися з іншими.
---	--

2 клас

Людина

- Людина – частина природи і суспільства.
- Пізнання себе, своїх можливостей

Очікувані результати
<i>розповідає про себе та інших, висловлює свої вподобання;</i> <i>описує себе, свій характер, захоплення, що відрізняють від інших;</i>

Людина серед людей

- Стандарти поведінки в суспільстві.

Очікувані результати
<i>пояснює, що може робити в сім'ї, серед однолітків, в школі;</i> <i>дотримується правил поведінки, що засвідчують повагу до інших;</i> <i>добирає докази до своїх висновків;</i> <i>не порушує права інших дітей, виявляє і засуджує вчинки, які ображають або принижують інших;</i> <i>співпрацює в групах для досягнення спільних цілей</i>

Людина в суспільстві

Громадянські права та обов'язки як члена суспільства. Пізнання свого краю, історії, і символів держави. Внесок українців у світові досягнення. Славетні українці. Спостереження в довкіллі. Організація досліджень.

Очікувані результати
<i>розпізнає державні символи України, шанобливо ставиться до них; розпитує і збирає інформацію про свій край і державу, історичні події, відомих осіб; розпитує старших про минуле, бере активну участь у спільних заходах державного значення; дотримується встановлених правил поведінки під час державних свят, класних, шкільних і громадських заходів</i>

Людина і світ

Толерантне ставлення до різноманітності культур, звичаїв. Внесок українців у світові досягнення.

Історичні події. Видатні історичні постаті. Розв'язання ситуацій морального вибору.

Очікувані результати
<i>має уявлення про різноманітність людей у світі, називає деякі країни; усвідомлює необхідність толерантного ставлення до інших країн і народів, цікавиться відповідною інформацією; виявляє інтерес до інформації про інші країни і народи; на конкретних прикладах доводить важливість взаємозв'язків і взаємодії між країнами; виявляє доброзичливе ставлення до людей інших національностей, до їхніх культур і звичаїв</i>

У свідомстві характеристика під № 10-12

Соціальна та здоров'язбережувальна освітня галузь

ВИМОГИ

(з Державного стандарту початкової освіти)

до обов'язкових результатів навчання здобувачів освіти з соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі

1. Демонструє поведінку, яка запобігає або зменшує ризики для життя і здоров'я.

2. Протидіє проявам тиску, неповаги та приниження щодо себе та інших осіб, звертається за допомогою до дорослих.
3. Розрізняє, до кого і як звернутися за допомогою; описує приклади такої діяльності.
4. Розпізнає здорову етичну поведінку: сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність, відвагу, відданість та наслідує її.
5. Розпізнає та описує небезпеку вдома, у школі та навколишньому світі.
6. Пояснює, що кожна дія (рішення) має наслідки.
7. Вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я.
8. Пояснює, від чого залежить безпека вдома, у школі та навколишньому світі.
9. Визначає здорові та шкідливі звички.
10. Відзначає зміни у власному організмі і приймає їх.
11. Визначає позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки.
12. Розпізнає, що приносить задоволення та користь
13. Упорядковує власне навчання відповідно до своїх потреб та рекомендованих умов.
14. Розпізнає знаки, символи і попередження щодо ймовірної небезпеки.
15. Пояснює потреби свої та інших осіб; визначає, від кого та від чого залежить задоволення потреб.
16. Уважно слухає, запитує про потреби інших осіб та висловлюється так, щоб не образити інших осіб.
17. Визнає важливість помірності у споживанні послуг та продукції.
18. Пояснює важливість навчання у школі для свого життя та добробуту; планує свій день (навчальний та вихідний).
19. Виконує різні ролі в групі, пояснює у чому цінність спільної роботи.

Критерії сформованості характеристик за свідомим досягнень

10. Розпізнає першочергові та другорядні потреби людини; визначає способи їх задоволення з урахуванням культури споживання	
Сформовано	Формується
Визначає основні потреби людини (наприклад, потреба у їжі, воді, одязі, житлі, безпеці, спілкуванні, самовизначенні) і розрізняє їх від вторинних потреб (наприклад, потреба у розвагах).	Не розуміє, які потреби є найважливішими і потребують негайного вирішення. Не знає різних способів задоволення потреб і як їх правильно використовувати.

Називає різні способи задоволення основних потреб (наприклад, через харчування, пиття, придбання одягу, забезпечення безпеки, спілкування з близькими людьми) і пояснює, як вони впливають на добробут людини. Усвідомлює, що таке культура споживання і розуміє, що задоволення потреб повинно відбуватися в межах етичних, моральних і соціокультурних норм. Пропонує цікаві нестандартні способи, які враховують екологічну, економічну та соціокультурну складові для проведення дозвілля. Аналізує свої власні потреби та вміє визначати їх пріоритетність з урахуванням обставин і ресурсів. Активно бере участь у дискусіях про способи задоволення потреб і наводить аргументи, що демонструють розуміння культурних, екологічних та соціальних аспектів споживання. Здатний/здатна застосовувати свої знання про потреби та способи їх задоволення у практичних ситуаціях, наприклад, при складанні раціону харчування, виборі одягу або прийнятті рішень щодо власної безпеки. Проявляє творчість і оригінальність у виявленні та задоволенні своїх потреб, враховуючи культурні, етичні та екологічні аспекти.	Не розуміє, як різні служби та організації можуть допомогти у небезпечних ситуаціях, та не знає їх контактні номери. Має проблеми з плануванням і організацією задоволення потреб. Не може стриматися від негативних звичок або шкідливих способів задоволення потреб. Не розуміє, як її власні вибори і споживання можуть впливати на неї саму, інших та оточуючу природу. Не може критично мислити та аналізувати інформацію про способи задоволення потреб. Має проблеми у спілкуванні та вираженні своїх потреб.
--	--

11. Визначає, як діяти у повсякденних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я.

Сформовано	Формується
Розуміє поняття безпеки і небезпеки в повсякденному житті і вміє визначати, як діяти у різних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я. Розрізняє вплив оточення (батьків, вчителів, друзів і т.д.) на свій вибір безпечної поведінки і усвідомлює роль цих осіб у забезпеченні безпеки. Знає джерела допомоги в небезпечних ситуаціях (батьки, сусіди, родичі, служби надзвичайних ситуацій) і розуміє, коли і до кого можна звернутися за допомогою. Визнає і розрізняє діяльність служб допомоги в небезпечних ситуаціях (поліція, пожежники, швидка допомога і т.д.) та вміє ідентифікувати ці служби.	Не розуміє, що означає поняття безпеки і небезпеки в повсякденному житті. Має труднощі у визначенні, як поводитися у різних ситуаціях без загрози для життя і здоров'я. Не розуміє, як вплив оточення, таке як батьки, вчителі, друзі, впливає на вибір безпечної поведінки. Не знає про наявні джерела допомоги в небезпечних ситуаціях, такі як батьки, сусіди, родичі, служби надзвичайних ситуацій. Має проблеми з розрізненням різних служб допомоги, таких як поліція, пожежники, швидка допомога, і не вміє їх ідентифікувати.

Усвідомлює можливі загрози з боку людей і знає правила безпечної поведінки в таких ситуаціях. Орієнтується в безпеці в школі, знає правила поведінки в різних приміщеннях школи (клас, коридори, їдальня, спортзал, туалет і т.д.). Розпізнає імовірні небезпечні ситуації у школі і знає шляхи виходу зі школи в разі небезпеки. Виявляє безпечну поведінку на шкільному подвір'ї, дотримує правила безпеки під час ігор і розваг. Усвідомлює безпеку у довкіллі, знає правила безпечної дороги до/зі школи, правила пішохідного руху і безпечної поведінки на екскурсіях. Розуміє важливість безпеки на природі (ліс, водойми, гори і т.д.) і знає правила безпечної поведінки у таких середовищах.	Не усвідомлює можливі загрози, які можуть постати з боку людей, і не знає правил безпечної поведінки у таких ситуаціях. Має труднощі у розумінні безпеки в школі і не знає правил поведінки в різних приміщеннях школи. Не розпізнає імовірні небезпечні ситуації у школі та не знає, як виходити зі школи в разі небезпеки. Не виявляє безпечну поведінку на шкільному подвір'ї та не дотримує правила безпеки під час ігор і розваг. Не усвідомлює важливість безпеки у довкіллі, не знає правил безпечної дороги до/зі школи, правил пішохідного руху і безпечної поведінки на екскурсіях. Не розуміє важливості безпеки на природі, таких як ліс, водойми, гори, і не знає правил безпечної поведінки у таких середовищах.
---	--

12. Наводить приклади діяльності служб допомоги в небезпечних ситуаціях, називає номери телефонів цих служб.

Сформовано	Формується
Розуміє, що таке потенційно небезпечні ситуації, оцінює рівень небезпеки та розуміє необхідність виклику служб допомоги. Номери телефонів служб допомоги: поліція - 102, пожежна служба - 101, швидка допомога - 103. Самостійно шукає та знаходить інформацію про роботу служб допомоги, включаючи номери телефонів та послуги, які надаються. Розуміє роль різних служб допомоги (наприклад, поліція, пожежники, швидка допомога) і знає, коли і до кого звертатися в конкретних небезпечних ситуаціях. Застосовує свої знання про служби допомоги в різних ситуаціях, розробляє стратегії дій та наводить приклади, як викликати необхідну допомогу. Аналізує та оцінює ефективність діяльності служб допомоги, пропонує вдосконалення і розробляє власні ідеї щодо покращення системи надання допомоги в небезпечних ситуаціях. Вміє ефективно спілкуватися зі службами допомоги, передавати необхідну інформацію та зберігати спокій у стресових ситуаціях.	Не розуміє, що таке потенційно небезпечні ситуації і як їх розпізнати. Має труднощі у оцінці рівня небезпеки в різних ситуаціях і не вміє правильно визначати, коли потрібно викликати служби допомоги. Потребує додаткової допомоги та інформації для пошуку і знаходження інформації про служби допомоги, включаючи номери телефонів та послуги, які вони надають. Не розуміє ролі різних служб допомоги, таких як поліція, пожежники, швидка допомога, і не знає, коли і до кого звертатися в конкретних небезпечних ситуаціях. Має труднощі у застосуванні знань про служби допомоги в практичних ситуаціях і потребує підтримки у розробці стратегій дій та виклику необхідної допомоги. Не вміє аналізувати та оцінювати ефективність діяльності служб допомоги та пропонувати вдосконалення системи надання допомоги в небезпечних ситуаціях. Має труднощі у спілкуванні зі службами допомоги, передачі необхідної інформації

Розуміє, що безпека є особистою відповідальністю і вживає належні заходи для запобігання небезпеці та виклику допомоги, коли це необхідно. Вміє оцінювати свої вміння у сфері безпеки, проявляє самоконтроль і прагне постійно вдосконалювати свої знання та навички. Ділиться своїми знаннями про служби допомоги та безпеку з іншими людьми, поширює свідомість про безпеку та сприяє формуванню безпечного оточення. Бере активну участь у рольових іграх, пов'язаних з темою безпеки, де використовуються ситуації, де необхідно реагувати на небезпеку, викликати служби допомоги, і застосовувати правила безпечної поведінки.	та збереженні спокою у стресових ситуаціях. Ще не усвідомлює, що безпека є особистою відповідальністю, і можуть бути труднощі у вживанні належних заходів для запобігання небезпеці та виклику допомоги, коли це необхідно. Потребує більшої практики та навчання для оцінювання власних вмінь у сфері безпеки, розвитку самоконтролю та прагнення постійно вдосконалювати знання та навички. Поки що не володіє достатніми знаннями, щоб ефективно ділитися інформацією про служби допомоги та безпеку з іншими людьми та поширювати свідомість про безпеку.
--	---

Методичні орієнтири для вчителя (за Типовою програмою Савченко О.Я.)

Зміст навчання

Людина

- Людина – частина природи і суспільства.
- Органи чуття.
- Турбота про органи тіла, гігієнічні навички.
- Організація досліджень.

Очікувані результати
<i>складає</i> словесний портрет «Який (яка) Я», «Чим відрізняюсь від інших», «Що я вмію», «Чого хочу навчитись»; <i>володіє</i> найпростішими гігієнічними навичками, навичками самообслуговування; <i>описує</i> можливі ризики для життя і здоров'я вдома, у школі, на вулиці; <i>розуміє</i> переваги акуратності, доброзичливості, чесності; <i>досліджує</i> свій організм

Людина серед людей

- Моральні норми.
- Моральні якості (доброзичливість, правдомовність, щирість, подільчивість).
- Розв'язання ситуацій морального вибору.

Очікувані результати
<i>доречно вживає</i> слова етикету (вітання, прохання, прощання, звертання, подяки, вибачення); доброзичливо спілкується з іншими в спільній діяльності; <i>розрізняє вчинки</i>, дає їм оцінку з погляду моральності; <i>має уявлення</i> про необхідність доброзичливого і уважного ставлення до старших;

Людина і світ

- Толерантне ставлення до різноманітності культур, звичаїв народів, які проживають в Україні та за її межами.
- Досліди, спостереження в природі.
- Рукотворні тіла, матеріали та їх властивості.
- Винаходи людства та їх вплив на життєдіяльність людини.

Очікувані результати
<i>має уявлення</i> про різноманітність людей у світі, називає деякі країни; <i>усвідомлює</i> необхідність доброзичливого ставлення до інших країн та народів, <i>цікавиться</i> відповідною інформацією; <i>наводить</i> приклади виробів, які допомагають людині в побуті, приклади винаходів людства

2 клас

Людина

- Пізнання себе, своїх можливостей, здорова і безпечна поведінка.
- Частини тіла людини та їх функції.
- Турбота про здоров'я.
- Організація досліджень.

Очікувані результати

*розповідає про себе та інших, висловлює свої вподобання;
розпізнає та описує небезпеку вдома або в школі;
ухвалює рішення щодо простих побутових ситуацій з користю для здоров'я і безпеки;
пояснює, від чого залежить безпека на вулиці, вдома, у школі;
визначає здорові та шкідливі звички, правила догляду за органами тіла;
досліджує зміни, що відбуваються;
досліджує позитивні і негативні впливи на вибір здорової та безпечної поведінки;
досліджує зміни, що відбуваються з людиною*

Людина серед людей

- Моральні норми. Навички співжиття і співпраці.

доречно вживає слова чемності;
надає допомогу, коли просять та звертаються по неї;
висловлює оцінні судження щодо вчинку, події, явищ;